

EDİRNE ARKEOLOJİ MÜZESİN'DE YER ALAN BİR GRUP

ATTİKA ÜRETİMİ SERAMİK

1967 yılında Kapıkule sınır kapısında bir Belçika vatandaşı tarafından yurtdışına kaçırılmak istenen çok sayıda tarihi eser ele geçirilmiştir. Büyük çoğunluğunu seramik vazoların oluşturduğu bu eserler 29.11.1967 tarihinde Edirne Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiştir. Eserlerin geliş yerleri hakkında müze kayıtlarında bilgi yoktur. Bunun yanında, grubun içinde üretim yerlerini tanıdığımız bazı yerel vazoların olması bir dereceye kadar bize bilgi vermektedir. Bunların içinde özellikle Lydia üretimi "mermer taklidi" büyük bir vazo grubu dikkati çekmektedir. Ayrıca, batı Anadolu üretimi Geometrik döneme ait bir krater, olasılıkla Karia üretimi olan subgeometrik kotyle ve geç Phryg dönemine ait bir gaga ağızlı testiye de sayabiliriz. Grubun içinde önemli sayıda Hellenistik döneme ait vazo da vardır.

Geliş yerlerini kesin olarak bilmediğimiz bu vazoların arkeolojik değerlerinden çok şey kaybetmiş oldukları bir gerçektir. Bunun yanında, vazoların bilim dünyası tarafından tanınmalarını sağlamak ve araştırmacılara faydalı olmak amacıyla vazoları yayınlama kararı aldık. Bu amaçla, grubun içinde önemli bir yer tutan Attika üretimi vazolar, aşağıda incelenmiştir¹.

1-Beyaz Astarlı Alabastron (Resim: 1-2, Çizim: 1-2)
Edirne Arkeoloji Müzesi Env.No.3082/140.
Yük: 16.7 cm.

Ağız Çapı: 4.2 cm.

Karın Çapı: 4.9 cm.

Hamur: Açık kırmızı

Form: Alabastron ince bir ağız tablasına, yumuşak kavile geçilen kalın bir boyuna ve aşağıya doğru genişleyen sarkık bir gövdeye sahiptir (Çizim: 1). Gövdesinin üst kısmında küçük dört köşe bir tutamak yer alır. Bunun tam karşısına gelecek olan diğer tutamak ise kırılmıştır.

Bezeme: Ağız tablasının üst kısmı hamur renginde bırakılmış ve tablanın tam ortasına ince bir daire bant yapılmıştır. Ağız tablasının kenarı ve boyun kısmı siyah firnis boya ile kaplıdır. Boyunun hemen altında yer alan

rezerve alanda dil motiflerinden oluşan bir friz yer alır. Bu kısmın hemen altında ince, kalın ve tekrar ince olmak üzere üç bant yapılmıştır. Tutamakların bulunduğu alan yine hamur renginde bırakılmıştır. İki tutamak arasına ise, her iki kısımda da beşer harften oluşan bir kalos yazısı dikkati çekmektedir (Çizim: 2). Kısmen aşınmış olan ön kısımda Oltos, daha iyi korunmuş arka kısımda ise kalos yazılmıştır. Bu alan ile gövdenin ait kısmına kadar olan bölüm tamamen dama tahtası motifi ile bezenmiştir. Vazonun yuvarlak biten dibi ise balık pulu motifi ile kaplıdır. Alabastronun gövdesi, sözü edilen bu bezemelerin dışında beyaz boya ile astarlanmıştır (Resim: 1, 2).

Vazomuzun gerek form ve gerekse bezeme olarak çok yakın bir benzeri Polonya'da yer almaktadır². Bu vazonun üzeri de tamamen dama tahtası motifi ile bezenmiştir. Ancak, form ve bezeme prensibi olarak bizim vazomuzdan daha kaliteli bir işçiliğe sahiptir. Polonya'daki vazo yayımcısı tarafından; form olarak Paidikos grubu, bezeme olarak da Diosphos Ressamı ile ilişkilendirilmiş ve M.Ö. 6 yüzyılın sonu, 5. yüzyılın başlarına tarihlenmiştir³. Bunun yanında, aynı dönem içinde Emporion Ressamı⁴, Haimon Ressamı⁵ gibi resamlara ait benzer form ve bezemeye sahip beyaz astarlı alabastronlar da vardır. Ayrıca Beldam Ressamı atölyesine ait bazı beyaz astarlı lekythoslar bizim vazomuz gibi tamamen dama tahtası motifleriyle bezenmiştir⁶. Assos'ta ele geçirilen bir başka beyaz astarlı alabastron form olarak vazomuzda oldukça benzerdir⁷. Yayımcısı tarafından M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Assos vazosunun yüzeyi ise tamamen baklava motifleriyle bezenmiştir⁸.

Vazomuzun önemli bir özelliği, üzerinde bir kalos yazısının olmasıdır. Attika'lı resamlar M.Ö. 6. yüzyılın ortalarından başlayarak özellikle çağdaş Atina'lı gençleri, atletleri ya da kahramanları onurlandırmak için vazolarının üzerine "güzel" anlamında kalos yazıları yazmışlardır⁹. Edirne alabastronunun ön yüzünde Oltos arka yüzünde ise kalos yazılmıştır (Çizim: 2). Ön yüzdeki yazının ilk üç harfi iyi korunmamıştır.

Resim : 1

Bunun yanında, burdaki yazının **Ολτος** olduğunu söyleyebiliriz. Arka yüzdeki **καλος** yazısı ise, ilk harf dışında çok iyi korunmuştur.

Vazomuzun ressamı **Oltos kalos** yani "güzel oltos" yazısı ile Oltos isimli bir kişiyi onurlandırmıştır. Kalos yazılarında Oltos isminin yazıldığı bir başka vazoya rastlamıyoruz. Bunun yanında, Oltos ismi bize hiç yabancı değildir. Oltos, Attika seramiğinde M.Ö. yaklaşık 525-500 yılları arasında çalışmış önemli bir kırmızı figür ressamıdır¹⁰. Vazomuzun üzerindeki Oltos isminin bu ressama ait olduğunu kesin olarak söyleyecek durumda değiliz. Bunun yanında, bazı Attikalı ressamlar beğendikleri çağdaşı ünlü ressamları desteklemek için (ya da onurlandırmak için) vazolarına kalos yazıları yazmışlardır¹¹. Bizim vazomuzun ressamı da bu kalos yazısıyla ressam Oltos'u onurlandırmış olabilir.

Vazomuzun tarihinin M.Ö. 5. yüzyılın başları olması ve bu tarihin ressam Oltos'un çalıştığı tarihle olan uyumu görüşümüzü desteklemektedir.

Vazomuz Diosphos atölyesi içinde bir ressam tarafından M.Ö. 5. yüzyılın başlarında üretilmiş olmalıdır.

2- Beyaz Astarlı Lekythos (Resim: 3, 4; Çizim: 3)
Edirne Arkeoloji Müzesi Env.No.3075/133
Yük: 21.7 cm.

Ağız Çapı: 4.7 cm.
Kanın Çapı: 8 cm.
Kaide Çapı: 5 cm.
Hamur: Kırmızımsı sarı

Form: Vazo sağlam olarak korunmuştur. Vazonun geniş konik bir dudağı, dar kısa boynu ve fazla dik olmayan içe kavisli bir omuzu vardır. Omuz gövde geçişi keskindir. Silindir şeklindeki gövde, kaideye yakın konikleşip daralmış ve keskin bir açıyla disk şeklindeki kaideyle birleşmiştir (Çizim: 3).

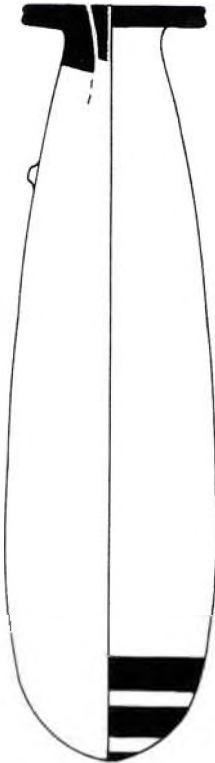
Bezeme: Vazonun üzerindeki bezemeler kısmen aşınmış bir durumdadır (Resim: 3, 4). Özellikle omuz, boyun ve kulp kısımlarında suyun yol açtığı kireç tortuları vardır. Kulp ve kulpun altına denk gelen gövde kısmı kaideye kadar aşınmış, bezemeler tamamen kaybolmuştur. Bu durum, vazonun bulunduğu yerde, kulpunun üzerinde yatık olarak durduğunu göstermektedir. Ayrıca, gövdenin alt kısmındaki siyah firnis boyalı kısımda da yer yer dökülmeler vardır. Dudak kenarı tamamen siyah firnis boyalıdır. Boynunda bezeme yoktur ve gövdenin diğer kısımlarında olduğu gibi beyaz bir boya ile astarlanmıştır. Boyun-omuz geçişinde kısa düşey çizgilerden oluşan bir bant yer alır. Omuzda ise ince düşey ışıklardan oluşan bir

Resim : 2

bezeme yapılmıştır. Keskin omuz-gövde geçişi bir bantla belirginleştirilmiştir. Omuzun hemen altında iki ince çizgi bantın arasında bir "çengel meander" frizi yer alır. Bu frizin altında dört tane ince paralel çizgi bantı dikey çizgilerle taranmış ve aynı uygulama gövdenin alt kısmında da yapılarak, ana bezeme olan yatay "sarmaşık" motifi için alan oluşturulmuştur. Yatay "sarmaşık" motifi ortada bir çizgi bantı ve ona bağlı olarak her iki yöne uzanan kalp şeklinde yapraklardan oluşmuştur. Yaprakların arasındaki nokta rozetler ise üzüm salkımlarını çağrışırlar. Vazonun gövdesinin alt kısmı ve kaidelerinin üstü tamamen siyah firnis boya ile kaplıdır (Resim: 3, 4).

Lekythos, form ve üzerinde yer alan bezemeden dolayı Beldam Ressamı atölyesine aittir¹². C. H. E. Haspels Atina'da yer alan ve üzerinde bir "kocakarıya" işkence eden Satyr'lerin resmedildiği lekythostan yola çıkarak, bu gruba Beldam Ressamı atölyesi adını vermiştir¹³. Beldam Ressamı, Attika'da M.Ö. 5 yüzyılın ikinci çeyreğinde çalışmış en geç siyah figür ressamlarından biridir¹⁴. Temelde aynı formda ve aynı bezeme prensibine sahip, ancak farklı kalitede oldukça fazla sayıda lekythoi bu atölyede üretilmiştir. Şüphesiz bu vazoların hepsini Beldam Ressamı boyamamıştır. D. C. Kurtz, Beldam Ressamı ile onun etkisinde aynı atölyede çalışmış ressamalara ait olanlar arasında bir ayırma gitmiştir¹⁵. Vazomuzun, form ve bezeme özelliklerini gözönüne alırsak, onun Beldam Ressamı'nın etkisinde aynı atölyede çalışmış bir ressama ait olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda sözü edildiği gibi, yatay "sarmaşık" motifli bu lekythoi temelde aynı form ve bezeme prensibine sahiptirler. Bunun yanında form ve bezemelerinde çok küçük de olsa bazı

Çizim : 1

ΑΥΘΟΣ ΔΑΥΘΟΣ

ΟΛΤΟΣ ΚΑΛΟΣ

Çizim : 2

farklılıkların olduğunu görmekteyiz. Ancak yine de vazomuzun form ve bezeme yönünden tam benzerleri oldukça çok sayıda ele geçirilmiştir¹⁶.

Vazomuzun da içinde yer aldığı, yatay "sarmaşık" motifli beyaz astarlı lekythoi grubu, M.Ö. 5. yüzyılın 2. çeyreğinde Beldam Ressamı atölyesinde üretilmiştir. Bu tarih M.Ö. 5. yüzyılın ortasına daha yakın olmalıdır¹⁷.

3- Vicup (Resim: 5, Çizim: 4)

Edirne Arkeoloji Müzesi Env.No. 3070/128

Yük: 8.4 cm.

Ağız Çapı: 16.3 cm.

Kaide Çapı: 7.3 cm.

Hamur: Kırmızımsı sarı

Form: Vazo dışı çekik ağız kenarına ve hafif içe kavisli yüksek bir dudağa sahiptir. Dudaktan gövdeye keskin bir kavisle geçilir. Gövdenin iki yanından yukarıya doğru çıkan kulplar ağız hizasına kadar ulaşırlar. Yüksek bir kaidesi vardır. Kaidenin dış kısmındaki kademe bu kyliks formuna özgüdür (Çizim: 4).

Bezeme: Vazo, kaidede ve kulp altlarında yer alan rezerve alanlar dışında tamamen siyah firnis boya ile kaplıdır (Resim: 5). Bu firnis pişmeden dolayı bazı kısımlarda kahve rengini almıştır. Firnis boyada dudak ve kaide kısımlarında yer yer dökülmeler olmuştur. Vazo, dudak ve kaide kısımlarındaki restorasyon dışında tamamen sağlamdır.

Vazomuz Attika seramiğinde kısa bir dönem üretilen bir kyliks tipidir¹⁸. Kaidelerinin ön kısmında yer alan bir rezerve bant dışında tamamen siyah firnisle kaplı bu kyliksler, ilk olarak H. Bloesch tarafından "Wiener Schalen" tipi olarak belirlenmiştir¹⁹. J. D. Beazley bu ismi daha sonra Vicup olarak kısaltmıştır²⁰. Vicup tipi kylikslerin kısa süreli ömürleri, formları ve bezemelerindeki bütünlüklerinden dolayı tek bir atölyenin üretimi oldukları söylenmiştir²¹. Üretildikleri tarih M.Ö. yaklaşık 5. yüzyılın 2. çeyreği olarak belirtmekle beraber, çoğunlukla M.Ö. 475-460 gibi kısa bir döneme tarihlenmişlerdir²².

Vazomuzu bu bilgilere dayanarak M.Ö. yaklaşık 475-460 yılları arasına tarihleyebiliriz.

4- Bolsal (Resim: 6, Çizim: 5)

Edirne Arkeoloji Müzesi Env.No. 3071/129.

Yük: 5.9 cm.

Ağız çapı: 110 cm.

Kaide çapı: 70 cm.

Hamur: Kırmızımsı sarı

Form: Vazomuzun dik yapıya sahip gövdesi, alt kısmında keskin bir açı yaparak kaideye birleşmiştir. Dışbükey profile sahip kaidesi ile gövdenin birleşmesi yine keskin

Resim : 3

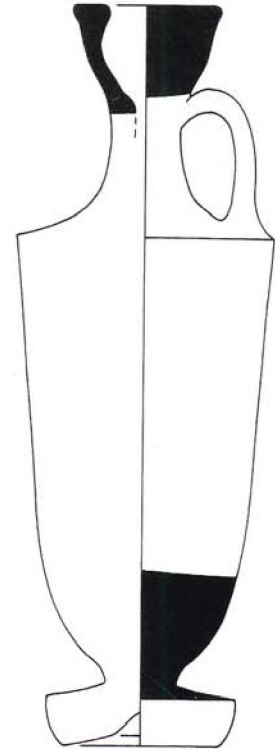

Resim : 4

bir açıyla olmuştur. Hemen dudağın alt kısmında gövdeye bağlanmış olan at nalı şeklindeki kulparı yere tam paralel olarak yerleştirilmiştir (Çizim: 5). Bezeme: Vazomuzun gövdesi, kulpar ve kaidesi tamamen siyah firnis boyalıdır (Resim: 6). Kaidesinin alt kısmında ise, ortada yer alan kısım rezerve bırakılmış ve bu rezerve alanın içine yine firnis boyayla ince bir daire bant yapılmıştır (Çizim: 5). Vazonun dış kısmında yer alan siyah firnis boya pişmeden dolayı yer yer kahverengi bir ton almıştır. Ayrıca, özellikle kulparın üzeri ve gövdenin bazı yerlerinde firnis boyanın aşınmış olduğu görülmektedir.

Vazomuz Attika siyah firnisli seramik grubu içinde yer alır. İsmine Bol(ogna) ve Sal(onica) şehirlerinde bulunan iki örneğin birleştirilmesiyle Bolsal denilen bu form M.Ö. 5. yüzyılın 3. çeyreğinden M.Ö. 4. yüzyılın sonlarına kadar varlığını sürdürmüştür²³. Bunun yanında, bu süre içinde belli bir form gelişimi de göstermiştir. Vazomuz bu form gelişimi içinde gövdesinin dik yapısı, yere paralel kulparı ve kaidesinin alt kısmının rezerve bırakılması gibi özelliklerinden dolayı erken bir örnektir.

Vazomuzu tamamen aynı özelliklere sahip örnekleri göz önüne alarak M.Ö. yaklaşık 420 yıllarına tarihleyebiliriz²⁴.

Çizim : 3

Resim: 5

DİPNOTLAR

* Dr. İsmail FAZLIOĞLU, Araştırma Görevlisi, T.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Edirne/TÜRKİYE.
1 Yazoların yayınlanmasında gösterdikleri anlayış ve yardımlardan dolayı Edirne Arkeoloji eski müze müdürü sayın Ayfer Karaduman ile eski müze asistanı sayın Ülkü Çakan'a, vazoların çizimlerini yapan sayın Işık Şahin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kısaltmalar
Agora XII,

B. A. Sparkes-L. Talcott, *Black and Plain Pottery of the 6 th, 5 th and 4 th centuries B.C. The Athenian Agora XII*, Princeton 1971.

Beazley ABV,

J. D. Beazley, *Attic Black-Figure Vase-Painters*, Oxford 1956.

Beazley ARV,

J. D. Beazley, *Attic Red-Figure Vase-Painters*, Oxford 1963.

Boardman ABV,

J. Boardman, *Athenian Black Figure Vases*, London 1974.

CVA

Corpus Vasorum Antiquorum.

Haspels ABL,

C. H. E. Haspels, *Attic Black-Figured Lekythoi*, Paris 1936.

Kurtz AWL,

D. C. Kurtz, *Athenian White Lekythoi*, Oxford 1975.

Trias de Arribas,

G. Trias de Arribas, *Ceramicas Griegas de la Peninsula Iberica*, 1967.

2

CVA Polonya 4 (Varsovie 1), s. 24, lev. 43, no. 1.

3

Paidikos grubu için bkz., Beazley ARV, s. 100; CVA Almanya 54 (Tübingen 5), s. 80, Lev. 36, no. 1-4. Diosphos Ressami için bkz., Haspels ABL, s. 100 v.d; Kurtz AWL, s. 96 v. d; Boardman ABV, s. 149.

4

Beazley ABV, s. 584; A. G. YBellido, *Hispania Graeca II*, Barcelona 1948, s. 157 v. d; Haspels ABL, s. 263; Trias de Arribas, s. 85, no. 194.

5

Beazley ABV, s. 555; Haspels ABL, s. 245, no. 82; Trias de Arribas, s. 88, no. 210; Boardman ABV, s. 149.

6

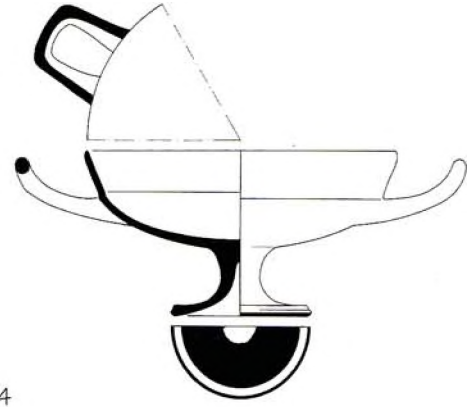
Trias de Arribas, s. 83, no. 186; CVA Almanya 7 (Karlsruhe 1), Lev. 32, no.7; CVA Almanya 26 (Stuttgart 1), Lev. 25, no. 4; CVA İsviçre 14 (Basel 1), Lev. 56, no. 1.

7

A. Filges, *Korinthische und attische Keramik der archaischen und Klassischen Zeit II. Ausgrabungen in Assos 1991, Asia Minor Studien 10 (1993)*, s. 123-125, no. 55, lev. 19, no.2-3.

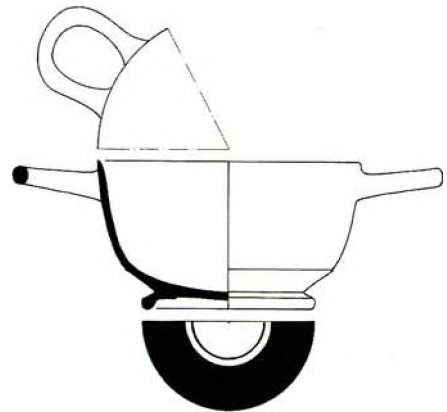

Resim : 6

Çizim : 4

- 8 Bunun yanında, vazoyu yayınlayan, buluntu grubunu da göz önüne alarak alabastronun M.Ö. 5. yüzyılın 2. çeyreğine daha yakın olduğunu belirtmiştir. Bkz., y.a.g.e., s. 124.
- 9 D. M. Robinson-E. J. Fluck, *A Study of the Greek Love Names*, Baltimore 1937, s. 66 v. d; Beazley ARV, s. 1569 v. d; Boardman, ABV, s. 201.
- 10 J. Boardman, *Athenian Red Figure Vases, the Archaic Period*, London 1975, s. 56 v.d.
- 11 y.a.g.e., s. 213.
- 12 Haspels ABL, s.181 v.d.; C. Blegen-H. Palmer-R. S. Young, *Corinth XIII*, Princeton 1964, s. 164-5; Kurtz AWL, s. 153 v. d.
- 13 Haspels ABL, s.170 (İsim vazosu; Atina Ulusal Müzesi 1129).
- 14 Kurtz AWL, s. 153.
- 15 y.a.g.e., s. 153-4.
- 16 CVA Polonya 5 (Varsovie 2), lev. 52 no. 3-4 ; CVA Hollanda 5 (Leiden 3), s. 9-10, no. 7-8, lev. 112; CVA İsviçre 5, s. 26, no. 14, lev. 18; CVA Zürich 1, s. 28, no. 17-18, lev. 20; CVA Norveç 1, s. 27, no. 3, lev. 26; CVA Almanya 31 (Heidelberg 4), s. 64, no. 7, lev. 117; CVA İtalya 40 (Torino 2), s. 10, no. 7, lev. 18; CVA İsviçre 14 (Basel 1), s. 124, no. 4, lev. 56.
- 17 C. Blegen-H. Palmer-R. S. Young, *Corinth XIII*, Princeton 1964, s. 164; C. G. Boulter, *Graves in Lenormant Street, Athens*, *Hesperia* 32, s. 113 v. d., mezar C 1 (M.Ö. 5. yüzyılın ortaları).
- 18 Agora XII, s. 93.
- 19 H. Bloesch, *Formen Attischer Schalen*, Berne 1940, s. 139-141.
- 20 Agora XII, s. 92.
- 21 y.a.g.e., s. 93.
- 22 Agora XII, s. 265, no. 434-438, lev. 20, fig. 5 (M.Ö. 475-460); CVA Polonya 9 (Varsovie 6), s. 20, lev. 9, no. 5 (M.Ö. yaklaşık 475).
- 23 Agora XII, s. 107.
- 24 Agora XII, s. 273, no. 540-541, lev. 24, fig. 6 ve 22; CVA İspanya 6 (Eivissa 1), s. 19, lev. 7, no. 2.

Çizim : 5

